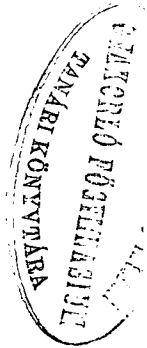

tényező jelentősége és a nevelés épen e jelentőség fokozására törekszik. A nevelés feladata első sorban az emberben azokat a hajlandóságokat fejleszteni, amelyek a társadalomnak javára válnak és gátolni azokat, amelyek károsak. Ezen etikai befolyás mellett áll az értelem képzése, úgyhogy a kettő egymást támogatja. Világos, hogy az erkölcsi nevelés feladata csak akkor oldható meg, ha az akaratot meg lehet határozni. Az akaratot érzelmek irányítják. Az elhatározás irányát az az érzelem adja meg, amelynek utoljára volt túlnyomó erőssége. Ha ilyen kiemelkedő érzelem nincs, az eredmény az összes érzelmektől függ. — Ha tehát az akarást akarjuk befolyásolni, bizonyos érzelmet, vagy legalább is ennek képzetét kell előidézni. Ha ez az érzelem már megvolt valamikor a gyermek tudatában, akkor olyan érzetek képzetét kell felébreszteni, amely asszociáció útján az érzelem képzetét maguk után vonják. De ha az érzelem még idegen a gyermek lelkének, csak akkor tudjuk azt benne felkelteni, ha kedélye fogékony ez érzelem iránt. Az ember önző és altruisztikus érzelmekkel születik, mindkettőt egyaránt kell fejleszteni. Egyik-másik önző érzelem értékes eszköz a nevelő kezében. Természetesen főgondunk a magasabb erkölcsi érzelmek képzése legyen. — Láttuk, hogy az elhatározások keletkezésére az értelmi képzetek nem gyakorolhatnak közvetlen benyomást, csak amennyiben érzelmek hullámvázát keltik fel. A pedagógusnak tehát arra kell törekednie, hogy a tőle fontosaknak tartott érzelmek erősségét fokozza, úgyhogy ezeknek túlnyomó befolyásuk legyen. Az oktatásban az új ismeretek felfogásánál az akaratnak a megtanulandó tárgyra kell irányítania a figyelmet, ami legjobban akkor érhető el, ha az új anyagban van valami érzelmi érték. Óvakodnunk kell a kedvetlenség érzelmének felkeltésétől, ami akkor áll be, ha az új vagy nagyon nehéz, vagy nagyon könnyű.

*

A vallás és az iskola címen nagy tetszéssel fogadott előadást tartott *D. Drews*, a hallei egyetem tanára a szászországi «Provinzial-Lehrertag»-on. A probléma radikális megoldását látjuk Franciaországban, ahol a vallást és az iskolát különválasztották egymástól abban a hitben, hogy a vallás nem tanítható. Mert tanítható mind az, ami az értelemhez, az emlékezethez, az ügyességhez tartozik, a vallás pedig az életnek teljesen meghatározott alakja, a lét magasabb módja; nem tartozik az értelemhez, sem az érzelemhez és nem tisztán az akarat dolga. Az igaz jámborsághoz még közvetlenség, igazmondás is kell. — És a vallás mégis tanítható, de hogyan? A nagy jámbor emberek erős, vallásos személyiségekkel való érintkezés útján jutottak eleven vallásos élethez. Vallásos szülők és tanítók közvetlenül vallásos életet keltenek a gyermekben. Ha a vallás élet, akkor csak az

élet közvetlen szemlélete ébresztheti fel. A vallás a személyes vallásos életnek a történet talaján levő sokféle kialakulásai útján tanítható. A tanítónak magának a vallás életében kell állania. Az iskolára nézve többek között fenáll az a probléma, hogy természetellenes a gyermektől vallásos tapasztalatot és férfiúi érettséget kívánni. Ez a hazugságra csábít. Másik hiba, ha a gyermekekhez a vigasztalás gondolatával akarjuk közel hozni a vallást. A tanító ébresszen mindenekelőtt tiszteletet minden előtt, ami szent, Isten és a biblia előtt, minden előtt, ami nagy és jó. Legyen Isten a szeme előtt és szívében. A legjobb eszköz arra, hogy vallásoktatást plántáljunk a lélekbe, nagy vallásos személyiségeknek a gyermekek szemléletébe való állítása. Minden oktatásnak megvan a maga vonzó oldala, de a legvonzóbb oktatás a vallásoktatás, ha vallásos ténnyé tesszük.

*

A túlterhelés. *Blanguernon* francia akadémiai iskolafelügyelő egyik körlevelében abból indul ki, hogy a tanítók túlságos sokat dolgoznak és dolgoztatnak a gyermekkel. Meg kell elégednünk az iskolai munkával és lehetőleg mellőznünk kell a házi feladatokat. A házi foglalkozások, beszélgetések lármája közepett, alkalmatlan asztalon, télen rossz világítás mellett a gyermek alig végezhet értelmes munkát, sokszor egészsége rovására. Hagyjuk inkább a gyermeket azokra a kis házi munkákra, apró szolgálatokra, amelyeket szülőinek teljesíthet, engedjünk időt gyenge értelmének a pihenésre. Azonban teljesen el nem hanyagolhatjuk a házi munkát, csak nagyon rövidre kell szabnunk. Ne legyen másról szó, mint egy-két rövid feladatról, különösen pedig tanulságos és szórakoztató magánolvasmányról.

*

Antwerpen város pädologiai labororiumát írja le keletkezésének történetével a Meumann-féle *Zeitschrift für experimentelle Pädagogik* IX. kötetének utolsó füzetében *M. C. Schuyten*, a labororium jónévű igazgatója. 1893-ban engedte meg neki a hatóság, hogy osztályában az órák alatt lélektani kísérleteket végezzen tanítványaival. Kísérleteit igazgatója nem nézte jó szemmel, tanítótársai kigúnyolták, de ő szorgalmasan dolgozik, megszerzi a doktori címet és gimnáziumi tanár lesz. 1895-ben felmentik a tanítás kötelezettsége alól, hogy a figyelem ingadozására vonatkozó kísérleteit mennél nagyobb terjedelemben végezhesse. 1898-ban tesz javaslatot a gyermektanulmányozás szervezésére és ekkor nevezik ki a «pädologiai iskolai szolgálat» igazgatójává, majd a következő évben a brüsszeli új egyetem szociologiai karán pädologiai tanfolyamot szerveznek számára labororiummal. Ezeket az előadásokat rendszeren májustól júliusig tartja. Ugyancsak 1909. jun. 1-én alapítják meg a pädologiai